

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานอกจากจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและการแก้ไขปัญหาแล้วยังเป็นเครื่องมือและเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาบุคคลทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการวางรากฐานการพัฒนาชีวิต การพัฒนาศักยภาพ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพอย่างเป็นสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และร่วมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้การพัฒนาสังคมเป็นไปอย่างมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน

สภาพการจัดการศึกษาไทยที่ผ่านมา แม้ว่าจะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาเชิงปริมาณที่เพิ่มขึ้น โดยในปีการศึกษา 2544 รัฐสามารถจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในวัยเรียนในระบบโรงเรียนได้ค่อนข้างครอบคลุม คือ คิดเป็นร้อยละ 89.1 ของประชากรกลุ่มอายุ 3-17 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546 ก. หน้า 30) แต่สำหรับในด้านคุณภาพการศึกษาจากหลายทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาไทยตกเป็นเป้าโจมตีของสังคมมาโดยตลอด

คนไทยผิดหวังกับการศึกษาไทยอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มองเห็นลูกหลานไม่เก่งและไม่ดีอย่างที่คาดหวัง หรือนายจ้างที่ผิดหวังกับคุณภาพแรงงานที่มีอยู่ รวมทั้งผู้เรียนที่มี

ความคับข้องใจกับการศึกษาที่ทำให้เกิดความเครียดจนเกินไป (อมรวิรัช นาคกรทรรพ, 2545, หน้า 2 - 3) ปัญหาเด็กตกชั้นและการออกกลางคันซึ่งยังคงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุมาจากการที่นักเรียนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบการเรียนได้ สถาบันการศึกษาไม่สนองตอบความคาดหวัง ความต้องการของนักเรียนได้ดีพอ รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ จึงทำให้เด็กต้องออกกลางคันเพื่อไปทำงานเลี้ยงชีพและครอบครัว (วิทยากร เชียงกูล, 2540, หน้า 135)

คุณภาพการศึกษาไทย จึงเป็นปัญหาใหญ่ยิ่งของระบบการศึกษา ดังจะเห็นได้จาก ผลการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และความสามารถในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่าประเทศ เพื่อนบ้านในเอเชียด้วยกันมาก (อมรวิทย์ นาครทรรพ, 2545. หน้า 3) และผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ในวิชาหลักของนักเรียนมีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินขั้นต่ำค่อนข้างมาก (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2545. หน้า 81) เนื่องจาก มีการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณแต่ไม่ได้เพิ่มในเชิง คุณภาพ ทำให้การศึกษาเกิดปัญหาทั้งระบบ ไม่เฉพาะแต่การศึกษาระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น การที่ไม่สามารถจัดหาหรือจัดเตรียมทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรอื่น ๆ ในการจัดการศึกษาให้ ทันต่อการขยายตัว อันส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของครู หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ และเทคโนโลยี ผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียนรวมทั้ง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม (อมรวิทย์ นาครทรรพ, 2545. หน้า 38) และมีหลายกรณี ที่เนื้อหาวิชาในหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา นักเรียนเรียนในสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับชีวิตใน ชุมชน นำไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้ (รุ่ง แก้วแดง, 2540. หน้า 49) นับเป็นจุดอ่อนของระบบ การศึกษาไทยในปัจจุบัน

จากความสำคัญของการศึกษาต่อชีวิตของคนและสังคมโดยเฉพาะการเตรียมคนเข้าสู่ ศตวรรษที่ 21 เป็นภารกิจหลักของการจัดการศึกษาโดยตรง ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ ผู้คนในสังคมจึงเป็นความจำเป็นที่ต้องกลับมาทบทวนและออกแบบระบบการศึกษาให้สอดคล้อง กับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (รุ่ง แก้วแดง, 2543. หน้า 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศได้บัญญัติและ วางนโยบายหลักของชาติเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการและพัฒนาศึกษาของประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบทบัญญัติในมาตรา 81 บังคับให้มีกฎหมาย ด้านการศึกษาประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งต่อมาได้ออกเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นับเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับ แรกที่เป็นเสมือนธรรมนูญการศึกษาที่กำหนดกรอบแนวคิดด้านการศึกษาของชาติขึ้นโดยเฉพาะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544. หน้า 2-4) มีการกำหนดแนวทางการจัด การศึกษาในเรื่องปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพโดยมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง

ในการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่าปัญหาและอุปสรรคของระบบบริหารจัดการศึกษา คือการศึกษาไทยมีการบริหารจัดการแบบรวมอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลางซึ่งเป็นไปตามระบบบริหารราชการแผ่นดิน ก่อให้เกิดจุดอ่อนทั้งด้านการบริหารจัดการ และคุณภาพการศึกษาที่ยังไม่สามารถพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพเพียงพอ ต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งไม่สามารถพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมในสังคมโลกได้ ซึ่งเป็นปัญหาวิกฤติที่จะต้องแก้ไขอย่างรวดเร็ว และจริงจัง

([http://www.once.go.th/publication4007001/page\\_0105.htm](http://www.once.go.th/publication4007001/page_0105.htm)) รัฐจึงได้ กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นให้กระทรวงศึกษาธิการ มีการกระจายอำนาจและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป สู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ. 2542. มาตรา 39 หน้า 21) ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี การจัดระบบของสังคมโลกทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกกับสภาพการจัดการศึกษาไทยที่ผ่านมา สอดคล้องกับที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. ม.ป.ป. หน้า 9)

ได้ประมวลสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. องค์กรทางการศึกษาไม่มีระบบระเบียบในการจัดตั้งและมีสภาพไม่ชัดเจน
2. องค์กรหลักที่รับผิดชอบบริหารการศึกษามีความซ้ำซ้อน ขาดการประสานงานและเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างกัน
3. ระบบบริหารงานการศึกษามีสายบังคับบัญชาที่ยาวและมีสายการบังคับบัญชาหลายสายที่ซ้อนทับกันอยู่
4. ระบบบริหารงานการศึกษา มีความเป็นราชการสูง ขาดความยืดหยุ่นและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และท้องถิ่นได้ยาก

เมื่อมีการปรับโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีผลกระทบต่อโครงสร้างการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ซึ่งแต่เดิมได้แบ่งโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา เป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครองและฝ่ายบริการ แต่เมื่อมีการปรับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มงาน คืองานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและงานบริหารทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หากแต่ผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 – 4 เกิดความไม่มั่นใจว่าการบริหารงานตามรูปแบบเดิมที่เป็นกรมสามัญศึกษา 4 ฝ่าย กับภาระกระจายอำนาจให้สถานศึกษา 4 กลุ่มงานจะครอบคลุมครบถ้วน ตามภาระงานที่สำคัญอันจะส่งผลให้ผลลัพธ์จากการบริหารเกิดคุณภาพและมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ เมื่อผู้บริหารเห็นว่ายังไม่ครอบคลุมควรจะมีภาระงานใดที่เพิ่มเติมเข้ามา ในรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพอีกบ้าง

สิ่งสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษา ก็คือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 โดยในมาตรา 9 (1) (2) และ (6) ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีเอกภาพ ด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น และในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษาได้กำหนดให้การบริหารและ การจัดการศึกษาของรัฐ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษาให้มากที่สุดทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคลรวมทั้งการบริหารงานทั่วไป (ราชกิจจานุเบกษา 2542 : เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก) การปฏิรูปดังกล่าวทำให้เกิดการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เพราะตระหนักว่าการบริหารการศึกษาที่ดีจะมีผลต่อคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากทั่วโลกที่พบว่า คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับแนวทางการบริหารโรงเรียนเป็นเบื้องต้น ดังนั้นรัฐบาลประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งปรับปรุงและแสวงหารูปแบบใหม่ในการบริหารโรงเรียน ขณะเดียวกันก็ได้กำหนดให้เป็นนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาของตน (Grauwe, 1998. P. 1-6)

ดังนั้นสถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญที่สุด จะต้องมีการบริหารและจัดการให้เกิดการขับเคลื่อนไปภายใต้ภาวะการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง และต้องมีการบริหารการจัดการของสถานศึกษาใหม่ ทั้งรูปแบบแนวทางให้สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ ความเป็นนิติบุคคล และการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คำนึงถึงคุณค่าความมีประสิทธิภาพและคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการทางการศึกษาเป็นสำคัญ

แนวทางในการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา จึงขึ้นอยู่กับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา หากสถานศึกษามีรูปแบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นกลจักรสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 อย่างแท้จริงกล่าวโดยสรุป การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาองค์กร จากรูปแบบของการบริหารที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าในหลักการบริหารสถานศึกษาจะมีทฤษฎีการบริหารอย่างหลากหลายที่บ่งบอกลักษณะของวิวัฒนาการทางการบริหารของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลงตามหลักการ แนวคิด แต่การบริหารจัดการสถานศึกษาแนวใหม่ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อมุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพ ตามกรอบ แนวทางการกระจายอำนาจทางการบริหารสถานศึกษาด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและด้านการบริหารทั่วไป โดยสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ในการนำศักยภาพของบุคลากร จุดแข็งขององค์กร เพื่อนำสถานศึกษาสู่ความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพสืบต่อไป

จากผลการประชุมสัมมนาทางวิชาการและการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2547 ของสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (ส.บ.ม.ท.) เรื่อง โครงสร้างระบบเปลี่ยนไป การมัธยมไทยต้องก้าวหน้า ซึ่งดำเนินการจัดประชุมในวันที่ 21 - 25 กุมภาพันธ์ 2548 ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการประชุมสรุปสภาพปัญหาการบริหารสถานศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับการหารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 หมวด 4 มาตรา 44 และต้องเป็นรูปแบบที่ทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารงานที่มีคุณภาพครอบคลุมภาระงานที่สำคัญ และโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างไรก็ตาม (สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย. 2548 หน้า 15)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 หมวด 4 มาตรา 44 และเหมาะสมกับสภาพการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในอนาคต สามารถก้าวทันทันทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

## คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีกลุ่มงานและภาระงานอะไรบ้าง
3. การทดลองใช้รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร
4. การประเมินรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร

## จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ เสนอรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

## ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ทำให้มีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับสถานภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล
3. ทำให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แนวคิดในการพัฒนาการบริหารองค์การให้เหมาะสมกับสภาพจริง

## ขอบเขตของการวิจัย

### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาเฉพาะรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 (ขนาดใหญ่)  
จากเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน 3 รูปแบบ คือ

1.1.1 สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน

1.1.2 สถานศึกษาที่ผู้บริหารได้รับรางวัลครูสุภาคีเด่น

1.1.3 สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีตำแหน่งผู้บริหารเชี่ยวชาญ

1.2 การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา  
ขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4

### 2. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกตามขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย  
4 ช่วง ดังนี้

2.1 ช่วงที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

แหล่งข้อมูล ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เป็นสถานศึกษาที่มีรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ 3 รูปแบบ คือ

2.1.1 สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน จำนวน 10 โรงเรียน

2.1.2 สถานศึกษาที่ผู้บริหารได้รับรางวัลครูสุภาคีเด่น จำนวน 3 โรงเรียน

2.1.3 สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีตำแหน่งผู้บริหารเชี่ยวชาญ จำนวน 18 โรงเรียน

รวมทั้งสิ้น 31 โรงเรียน

(โดยมีรายละเอียดของการเลือกแหล่งข้อมูล และรายชื่อสถานศึกษากล่าวไว้ในบทที่ 3)

2.2 ช่วงที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

แหล่งข้อมูลได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 27 ท่าน จาก 4 กลุ่ม คือ

2.2.1 กลุ่มที่ 1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 และ 4

จำนวน 12 ท่าน

- 2.2.2 กลุ่มที่ 2 เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา  
จำนวน 5 ท่าน
- 2.2.3 กลุ่มที่ 3 เป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 5 ท่าน
- 2.2.4 กลุ่มที่ 4 เป็นนักวิชาการศึกษา จำนวน 5 ท่าน รวมทั้งสิ้น 27 ท่าน  
(โดยมีรายละเอียดของการเลือกแหล่งข้อมูล และรายชื่อผู้เชี่ยวชาญกล่าวไว้ในบทที่ 3)

### 2.3 ช่วงที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

แหล่งข้อมูล ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นสถานศึกษา ที่นำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาซึ่งได้จากการวิจัยในช่วงที่ 2 ไปทดลองใช้ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพุทธชินราชพิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

### 2.4 ช่วงที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

แหล่งข้อมูล ของขั้นตอนในช่วงที่ 4 ใช้วิธีการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของชาติ ได้มาโดยวิธีการเลือก แบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 7 ท่าน  
(โดยมีรายละเอียดของการเลือกแหล่งข้อมูล และรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ในบทที่ 3)

### คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการบริหาร หมายถึง กลุ่มงานและภาระงานที่ใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการปฏิบัติงานตามเป้าหมายภารกิจของสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบตามขั้นตอนของการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบการดำเนินงาน (Check) และการปรับปรุงพัฒนางาน (Action) เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินงาน
2. ประสิทธิภาพ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาแล้วทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความเป็นไปได้ ของกลุ่มงานที่สามารถดำเนินงานโดยมีกระบวนการทำงาน การติดตามประเมินผลได้อย่างชัดเจนสมบูรณ์ครบถ้วนและตรวจสอบได้

2.2 ความเหมาะสม ของขอบข่ายภาระงานในแต่ละกลุ่มงาน มีความครอบคลุม และมีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนถูกต้อง ตามกฎหมายการกระจายอำนาจการบริหารการจัดการศึกษา

2.3 ประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานในแต่ละกลุ่มงานสามารถใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน ได้อย่างอิสระคล่องตัวตรงตามวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

2.4 ประโยชน์ต่อผู้บริหารที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของบุคลากร ครู ผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3. กลุ่มงาน หมายถึง กรอบบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบในสถานศึกษา ตามรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตาม ความสัมพันธ์และขอบข่ายภาระงานที่เกี่ยวข้อง

4. ภาระงาน หมายถึง งานหลักตามบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของรูปแบบ การบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคัดเลือกจากงานที่มีความถี่มากกว่าร้อยละ 75 ขึ้นไป จากงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ตามรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 3 รูปแบบ จำนวน 31 โรงเรียน รวมทั้งเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ การบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. งาน หมายถึง งานรองจากภาระงานตามบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของรูปแบบ การบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคัดเลือกจากงาน ที่มีความถี่ระหว่างร้อยละ 26-74 จากงานต่าง ๆ ของโรงเรียนตามรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 3 รูปแบบ จำนวน 31 โรงเรียน รวมทั้งเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ การบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. กระบวนการปฏิบัติงาน หมายถึง การดำเนินงานตามกลุ่มงานที่กำหนดไว้ใน รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

7. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 (ขนาดใหญ่ : มีนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คน ขึ้นไป)

8. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง คณะบุคคลที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 กลุ่ม คือ

8.1 กลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณสมบัติ ดังนี้

8.1.1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ที่มีตำแหน่ง  
ผู้บริหารเชี่ยวชาญ

8.1.2 มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

8.2 กลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีคุณสมบัติ ดังนี้

8.2.1 มีตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ หรือ

8.2.2 เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงชั้นที่ 3 และ 4

หรือ

8.2.3 เคยดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงชั้นที่ 3

และ 4

8.3 กลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ มีคุณสมบัติ ดังนี้

8.3.1 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีตำแหน่งศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ

8.3.2 มีประสบการณ์การนิเทศสถานศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 และ 4

8.4 กลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักวิชาการศึกษา มีคุณสมบัติดังนี้

8.4.1 เป็นอาจารย์สังกัดสถาบันอุดมศึกษา

8.4.2 มีความชำนาญการในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

9. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง คณะบุคคลที่ดำเนินการในการประเมินรูปแบบการบริหาร  
ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

9.1 มีตำแหน่งด้านการบริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ

9.2 จบการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาการบริหารการศึกษาหรือสาขาอื่น  
ที่เกี่ยวข้อง หรือ

9.3 เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร หรือมีประสบการณ์  
ในการบริหาร หรือ

9.4 เป็นผู้ที่มีตำแหน่ง หรือเคยดำรงตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบด้านการบริหาร  
สถานศึกษามีผลงานการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นที่ยอมรับ และมีผลงานการวิจัย  
ทางการศึกษาเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาทั่วไป และ

9.5 มีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในเรื่องที่ทำวิจัย